

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 IR 36 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 45¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO
(TAP-20-663; TAIS NR. 20-6152)**

2020-05-08 Nr. NV-1266

Vilnius

Projekto rengėjas - Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – Ministerija).

Projekto tikslas. Sudaryti teisinės prielaidas įtraukčiai švietime, atsisakant Švietimo įstatyme diskriminuojančių nuostatų specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP) turinčių mokinių atžvilgiu, kuriomis leidžiama mokykloms, dėl objektyvių priežasčių negalinčioms šiems mokiniams užtikrinti švietimo pagalbos, siūlyti kitą mokyklą, kartu plėtojant pagalbos pamokoje / ugdymosi veiklose priemones ir kt.

Dabartinė situacija. Šiuo metu Švietimo įstatyme:

- numatyta, kad mokyklos dėl objektyvių priežasčių negalinčios užtikrinti mokiniui psichologinės, specialiosios pedagoginės ir kitos reikalingos pagalbos gali siūlyti mokiniui mokytis kitoje mokykloje;
- nėra įtvirtinta galimybė ugdymo procesą vienu metu vykdyti ne vienam mokytojui ir (ar) dalyvaujant pagalbos mokiniui specialistams;
- numatyta, kad kurčiamam ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose, skirtose mokiniams, turintiems SUP, sudaromos ir užtikrinamos sąlygos mokytis gimtosios (gestų) kalbos;
- įtvirtinti 4 švietimo sistemos principai (lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo ir tęstinumo) ir neapibrėžtas „įtraukties švietime“ principas ir jos turinys;
- įvardinta, kad specialiąją pedagoginę pagalbą teikia specialieji pedagogai, logopedai, tiflopedagogai, surdopedagogai ir kiti specialistai, kurių išsilavinimas ir kvalifikacija atitinka švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytus reikalavimus; taip pat įvardinta, kad specialioji pagalba mokiniui teikiama mokykloje ir, kad jam teikiamos žodinės kalbos vertimo į gestų kalbą, teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitos paslaugos;
- nėra nustatyti, kad į mokyklą ir atgal privalo būti vežami vaikai, kuriems paskirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas (dabar į mokyklą ir atgal privalo būti vežami kaimuose, miesteliuose toliau kaip 3 km nuo mokyklos gyvenantys mokiniai, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas);
- nėra apibrėžta koks dokumentas patvirtina mokinio statusą, nenumatyta jo išdavimo tvarka.

Švietimo įstatymo nuostatos, kuriomis leidžiama mokykloms, dėl objektyvių priežasčių negalinčioms šiems mokiniams užtikrinti švietimo pagalbos, siūlyti kitą mokyklą, nesuderinamos su 2010 m. Lietuvos ratifikuotos Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija) nuostatomis. 2016 m. Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių komiteto pateiktose rekomendacijose Lietuvai teigiama, kad vaikams su negalia vis dar per dažnai parenkamas mokymas specialiojo lavinimo sistemoje ar mokymas namie ir pan. Tai pažymėta ir Valstybės kontrolės 2017 m. atliktoje valstybinio audito „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai“, išvadose ir pateiktose rekomendacijose (nuo 2018 m. vėluojama įgyvendinti rekomendaciją „skatinti įtraukįjį ugdymą patikslinant Švietimo įstatymą dėl SUP turinčių mokinių teisių užtikrinimo, įteisinant mokytojų ir mokinių padėjėjus; įteisinant mokymo lėšų, skiriamų specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams, paskirtį, kad jos pasiektų mokinį, ir atsiskaitymą už jų panaudojimą“).

Šiuo metu neužtikrinamos tinkamos sąlygos kiekvienam negaliai ar SUP turinčiam vaikui ugdytis kartu su kitais vaikais bendrojo ugdymo įstaigoje. Šie vaikai ugdomi specialiosiose mokyklose, kiti - bendrosios paskirties, tačiau jos ne visos pritaikytos jų poreikiams, neteikiama jiems reikalinga pagalba ir paslaugos. Pagrindinės to priežastys: mokyklos vadovų ir visos mokyklos bendruomenės nuostatos, nepakankamas mokytojų, auklėtojų pasirengimas dirbti su SUP mokiniais; švietimo pagalbos specialistų trūkumas; mokyklų fizinės aplinkos nepakankamai pritaikytos įvairių negalių ir SUP turintiems mokiniams; bendrosios paskirties mokyklos finansiškai neskatinamos ugdyti SUP turinčius mokinius. 2019–2020 m. duomenimis SUP turi 37 600 mokinių, iš jų: daugiau kaip 3 710 mokosi 44 specialiosiose mokyklose, apie 1 290 vaikų mokosi specialiosios paskirties ikimokyklinio ugdymo įstaigose, 32 600 mokosi bendrosios paskirties ugdymo įstaigose, 781 mokiniui ugdymas teikiamas namuose. Didžioji dalis mokinių SUP, mokosi bendrosios paskirties mokyklose ir tai sudaro apie 92 proc. nuo visų turinčių SUP, iš kurių daugiausiai (apie 6 000) turi intelekto sutrikimą, apie 2 500 turi kompleksinių negalių, dar apie 2 000 – judesio ir padėties sutrikimų, 1 500 vaikų, kuriems yra nustatytas raidos sutrikimas ar kitos priežastys, dėl kurių vaikai turi SUP. 2019 m. jokio pagalbos mokiniui specialisto neturėjo 9 proc., psichologo – 53 proc. bendrojo ugdymo mokyklų; specialiojo pedagogo neturėjo 50 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų; specialiojo pedagogo ir logopedo neturėjo 28 proc. šalies mokyklų.

Švietimo pagalba yra savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Projekto esmė. Siūloma:

- Švietimo įstatyme atsisakyti diskriminuojančių nuostatų sudarančių galimybę švietimo įstaigoms nepriimti mokinių turinčių SUP ir pripažinti netekusia galios keičiamo įstatymo 29 str. 10 d., 34 str. 1 d.;
- apibrėžti įtraukties švietime principą;
- įstatymo lygmeniu nustatyti, kad kai ugdymo veiklose dalyvauja mokiniai, turintys didelių ar labai didelių SUP, ugdymo procesą gali vykdyti daugiau kaip vienas mokytojas, kartu su mokytoju pagalbą mokiniui teikti švietimo pagalbos specialistai;
- įstatymo lygmeniu nustatyti išsilavinimo reikalavimus specialistams, teikiantiems specialiąją pedagoginę pagalbą (šie specialistai turės būti įgiję aukštąjį universitetinį ar jam lygiavertį išsilavinimą pagal specialiosios pedagogikos studijų programą) ir aiškiai reglamentuoti gestų kalbos vertėjus ir kitus specialistus, kaip specialistus, kurie užtikrins mokinio savarankišką dalyvavimą ugdymo procese;
- įtvirtinti neprisigirdinčiųjų asmenų teisę visose ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose mokytis gimtosios gestų kalbos;
- įtvirtinti, kad ugdymo prieinamumu mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, savivaldybių mokyklose rūpinasi ne tik savivaldybių institucijos, bet ir kitų mokyklų savininko teisės ir pareigos įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), savininkas;
- nustatyti, kad į mokyklą ir atgal privalo būti vežami vaikai, kuriems paskirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas;
- apibrėžti nuostatas susijusias su mokinio pažymėjimu.

Kadangi įstatymo pakeitimams įgyvendinti reikalingas ne mažesnis nei 4 m. laikotarpis ir papildomas finansavimas, siūloma, kad įstatymo projekto nuostatos, išskyrus nuostatas dėl įtraukaus švietimo principo įtvirtinimo ir mokinio pažymėjimo, kurios įsigaliotų 2021 m. sausio 1 d., įsigaliotų 2024 m. sausio 1 d.

Preliminariais vertinimais įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti papildomas lėšų poreikis 231 415 tūkst. Eur 2021–2023 metams, iš jų: 79 055 tūkst. Eur – 2021 m., 76 130 tūkst. Eur – 2022 m. ir 76 230 tūkst. Eur – 2023 m.

Nauda: labiau prieinamas ir atviras švietimas visiems vaikams, kurie be apribojimų galės rinktis, kokioje ugdymo įstaigoje norės mokytis: ar bendrosios paskirties, ar vis dėlto mokytis specialiosios paskirties ugdymo įstaigoje; bus užtikrintos geresnės ugdymo sąlygos ir teisė į kokybišką švietimą,

dėl to gerės ne tik neįgaliųjų, SUP turinčių, bet ir visų vaikų pasiekimai; neįgalieji ir SUP turintys mokiniai įgis geresnį išsilavinimą; bus įgyvendintos Konvencijos nuostatos ir kt.

Tikimasi, kad 2025 m. specialiose ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose bus ugdoma ne daugiau kaip 0,3 proc. nuo visų mokinių (2020 m. – 1,14 proc.). 2025 m. ne mažiau kaip 80 proc. bendrosios paskirties mokyklų bus pritaikytos ugdyti SUP turinčius mokinius (2020 m. – 10 proc.), jeigu tam bus numatyti finansai reikiamiems specialistams, infrastruktūrai. 2025 m. švietimo pagalbą gaus ne mažiau kaip 85 proc. besimokančiųjų nuo visų, kuriems nustatytas pagalbos poreikis. Augs mokinių pasiekimai, gebėjimai. 2025 m. atitinkančių bent 3 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA lygį dalis bus: skaitymo gebėjimų – 50 proc. (2018 m. – 47,9 proc.); matematinio raštingumo – 50 proc. (2018 m. – 48,2 proc.); gamtamokslinio raštingumo – 50 proc. (2018 m. – 45,6 proc.).

Derinimas. Projektas derintas su Finansų ministerija (pateikė pastabų dėl lėšų poreikio pagrindimo), Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (ne į visas pastabas atsižvelgta), Teisingumo ministerija (ne į visas pastabas atsižvelgta), Sveikatos apsaugos ministerija (ne į visas pastabas atsižvelgta), Ekonomikos ir inovacijų ministerija (be pastabų), Susisiekimo ministerija (be pastabų), Lietuvos savivaldybių asociacija (ne į visas pastabas atsižvelgta), Lietuvos negalios organizacijų forumu (ne į visas pastabas atsižvelgta), Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos vertinimas (pastabų nepateikė). Dėl institucijų pastabų, į kurių pastabas neatsižvelgta, teikiama derinimo pažyma.

Atitiktis Vyriausybės programai. Projektas susijęs su Vyriausybės programos nuostatomis dėl visiems prieinamo kokybiško švietimo (127.1. sukursime lygiavertes ankstyvojo ir bendrojo ugdymo sąlygas, įskaitant neformalųjį ugdymą...>, atsižvelgę į specifinius vietos bendruomenės ir besimokančiųjų poreikius. Pritaikysime ugdymo programas skirtingiems lavinimo poreikiams tenkinti, užtikrindami lygias galimybes ir prieinamumą skirtingoms socialinėms grupėms (dvikalbiams, kitakalbiams, turintiems negalią arba specialiųjų poreikių vaikams...> ir kt.).

Dalykinio vertinimo išvada: 1. Siūlytina aiškinamajame rašte ir/ar nutarimo projekto teikime pateikti informaciją:

- išsamiau pagrindžiančią reikalingą papildomų lėšų poreikį Įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti (ne visais atvejais pateikta informacija kokiais duomenimis remiantis buvo apskaičiuotos papildomas lėšų poreikis, pvz., kaip apskaičiuotas papildomų 6 096 švietimo pagalbos etatų skaičius, taip pat nepagrįstas toks jų papildomas poreikis, neišku koks poreikis 2021 m. ir kitais metais ir t.t., kodėl reikalinga suvienodinti šių specialistų ir mokytojų algas, nepateikta informacija koks šiuo metu šių specialistų darbo užmokestis ir kiek jis mažesnis už mokytojų ir kt.; išsamesnės pastabos dėl lėšų poreikio žemiau). Be to, manytume, kad nepristačius konkretaus 2020-2023 m. veiksmų plano projekto, apie kurį užsimenama Didesnio poveikio teisės aktų projektų poveikio vertinimo rezultatų formoje (toliau – poveikio vertinimo forma), kuriame kompleksiskai matytusi kaip, kada ir kokias konkrečiai veiklas vykdant bus rengiamasi įstatymo nuostatų įgyvendinimui, sudėtinga įvertinti iš ties reikalingų ir pagrįstų papildomų lėšų poreikį bei tinkamą pasirengimą šiam procesui (pvz., poveikio vertinimo formoje nurodoma, kad 2020-2023 m. veiksmų plano projekto pagrindinės veiklos ir papildomų lėšų poreikis bus nukreiptas į bendrojo ugdymo mokyklų pritaikymą ugdyti įvairių ugdymosi poreikių turinčius mokinius, reikalingų specialistų pritraukimą ir kt., tačiau nėra aišku kokiomis finansinėmis ir kitomis priemonėmis tai bus pasiekta, nes pvz., konkrečių papildomų lėšų ugdymo mokykloms pritaikyti nenusimatoma, o 2020 m. sausį pasirašytame memorandume dėl mokyklų aplinkos fizinio pritaikymo įsipareigota kasmet kiekvienoje savivaldybėje pritaikyti mažiausiai po vieną mokyklą (2019 m. visiškai pritaikyta asmenims vežimėlyje buvo 10 proc. mokyklų, iš dalies – 57 proc., asmenims su regos negalia – visiškai pritaikyta tik 3 proc., o iš dalies pritaikyta 24 proc. mokyklų));

-ar numatomi kokie veiksmai dėl specialiųjų mokyklų, kai SUP turintiems vaikams bus sudarytos galimybės lankyti bendrąsias mokyklas (specialiosiose mokyklose galimai sumažės šių vaikų

skaičius, todėl kyla klausimas ar bus efektyvus tokių mokyklų išlaikymas?); taip pat poveikio vertinimo formoje, rašoma, kad įstatymo projekto nuostatos paveiks 44 specialiųjų mokyklų vadovus, pedagoginius darbuotojus (1743) ir kitus darbuotojus (gali tekti keisti darbo vietą). Siūlytina detalizuoti kodėl toks poveikis bus ir ar dėl to neprireiks papildomų valstybės biudžeto lėšų (išieitinėms išmokoms ir kt.):

- pateikti išsamesnę informaciją kaip, Įstatyme įtvirtinus neimperatyvią nuostatą, kad ugdymo procesą, kuriame dalyvauja mokiniai, turintys didelių ar labai didelių SUP, *gali vykdyti* daugiau kaip vienas mokytojas, kartu su mokytoju pagalbą mokiniui teikti švietimo pagalbos specialistai, bus išspręstos aiškinamajame rašte nurodomos savivaldoje kylančios problemos dėl reikiamo specialistų ir išteklių ugdymo metu užtikrinimo (aiškinamajame rašte teigiama, kad nuo 2011 m. stebime, kad įstatymo įgyvendinamojo teisės akto nuostatos (ministro įsakymas, kad organizuojant mokinių ugdymą pamokoje gali dalyvauti du mokytojai, švietimo pagalbos specialistai) nebuvo perkeltos į savivaldybių sprendimus, nustatančius pareigybių skaičių ugdymo įstaigose ir nebuvo skirti ištekliai pagalbų pamokoje plėtrai);

- siūlytina detalizuoti kokių konkrečiai ir kiek kiekvienais metais iš aiškinamajame rašte nurodomų 6 096 reikalingų papildomų švietimo pagalbos etatų reikės, kaip apskaičiuotas šis etatų poreikis ir kaip bus užtikrintas reikalingas jų skaičius iki 2024 m. sausio 1 d., įvertinant tai, kad įstatymo projekte specialiosios pedagoginės pagalbos specialistams siūloma įtvirtinti reikalavimą būti įgijusiems aukštąjį universitetinį arba jam lygiavertį išsilavinimą (dabar ministro įsakymu patvirtintoje tvarkoje yra reikalavimas turėti aukštąjį išsilavinimą).

Dėl lėšų poreikio pagrindimo:

- nurodoma, kad **105 000 tūkst. Eur** reikalingi užtikrinti bazinės švietimo pagalbos paslaugas mokiniams, besimokantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, tačiau nėra aišku kokioms konkrečiai bazinės švietimo pagalbos paslaugoms bus skiriamos lėšos ir kaip buvo apskaičiuota metams (35 000 tūkst. Eur) reikalinga suma, nes pagrindžiantis teiginys „pagal dabar galiojančiais teisės aktais nustatytus etatų normatyvus tam tikrai švietimo pagalbai teikti trūksta 35 000 tūkst. Eur metams“ labai nekonkretus;

- nurodoma, kad **47 100 tūkst. Eur** reikalingi pakeisti esamų pagalbos mokiniui specialistų darbo krūvio sandarą ir pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientus, suvienodinant su mokytojų. Taip pat nurodoma, kad šis lėšų poreikis apskaičiuotas dabar dirbančių 4 147 švietimo pagalbos etatų darbo užmokesčiui didinti, koreguojant jų darbo laiko normą per savaitę. Siūlytina konkretizuoti šias nuostatas, nurodant kaip bus koreguojama šių specialistų darbo laiko norma per savaitę ir kodėl siekiama suvienodinimo su mokytojais;

- nurodoma, kad **69 200 tūkst. Eur** būtų reikalingi pakeisti dėl paslaugų apimties didinimo planuojamų papildomų pagalbos mokiniui specialistų etatų darbo krūvio sandarą ir pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientus, suvienodinant su mokytojų ir, kad šis lėšų poreikis reikalingas papildomų 6 096 (prie 4 147) švietimo pagalbos etatų, kurių poreikis susidarytų dėl įstatymo projekto nuostatų, darbo užmokesčiui didinti. Kyla klausimų, ar iš ties 2021 m. (per 1 m.) atsiras reikalingas papildomų specialistų skaičius, kurių darbo užmokesčiui didinti 2021 m. jau skaičiuojamos papildomos valstybės biudžeto lėšos. Be to, poveikio vertinimo formoje, kaip viena iš problemų įvardinama švietimo pagalbos specialistų trūkumas, tačiau šios problemos sprendimo būdai nenurodomi;

- nurodoma, kad **1 000 tūkst. Eur** būtų skirti skatinti finansiškai bendrojo ugdymo mokyklas plėtoti didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų įtrauktį ir prisidedant prie specialiųjų mokyklų išskaidymo (iš kurių: 1 000 tūkst. Eur – 2021 metams), taip pat, kad šis lėšų poreikis reikalingas pirkti geltonuosius autobusiukus, pritaikytus vežioti mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių. Abejotina, ar tokia finansinė priemonė (autobusiukų pirkimas) iš ties paskatins bendrąsias mokyklas plėtoti didelių ir labai didelių SUP vaikų įtrauktį. Be to, nėra aišku ar čia bendras poreikis šių autobusiukų įstatymo projekto nuostatų įgyvendinimo kontekste, ar tik

dalį, ir kiek konkrečiai būtų nupirka už šias lėšas. Taip pat siūlytina pateikti informaciją kiek šiai dienai jau yra naudojamų (nupirktų) tokių autobusiukų.

2. Siūlytina įvertinti ar nebūtų tikslinga nustatyti ankstesnį, nei 2023 m. gruodžio 31 d., terminą įstatymo įgyvendinamiesiems teisės aktams parengti, siekiant tinkamai pasirengti įstatymo nuostatų įgyvendinimui.

3. Atkreiptinas dėmesys, kad 2019-10-16 Vyriausybės posėdžio protokoliniu sprendimu Ministerijai buvo pavesta iki 2020 m. sausio 1 d. pateikti Vyriausybei pasiūlymus dėl švietimo pagalbos, kaip savarankiškosios ar valstybės deleguotos savivaldybėms funkcijos (dar nepateikta), kuriuos manytume būtų tikslinga aptarti šio įstatymo projekto pasiūlymų kontekste.

Siūlytina projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime ir patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės ir Socialinės politikos grupių pastabas.

Socialinės politikos grupės patarėja

Aistė Zedelytė-Kaminskė

tel. 8 706 63 741, el.p. aiste.zedelyte@lr.lt